21
1

Philatelica

Philatelica 2021/1

Tartalom:

Czirók Dénes FRPSL:	A díszített levelek (Zierbriefe) Magyarországon	1
Dr. Nagy Ferenc:	A világhírű magyar infláció adópengős korszakának 75. évfordulójára	16
In memoriam dr. Somogyi Tamás		45

Szerkesztés: Szücs Károly, Mafitt titkár
Fordítás: Kőhalmi Csaba, a Mafitt és a Society for Hungarian Philately (SHP) tagja

Tanácsadás és lektorálás:
Mervyn Benford, a Mafitt és a Hungarian Philatelic Society in Great Britain (HPSGB) tagja
Dr. Lővei György, a Gervay alapítvány elnöke

A DÍSZÍTETT LEVELEK (ZIERBRIEFE) MAGYARORSZÁGON

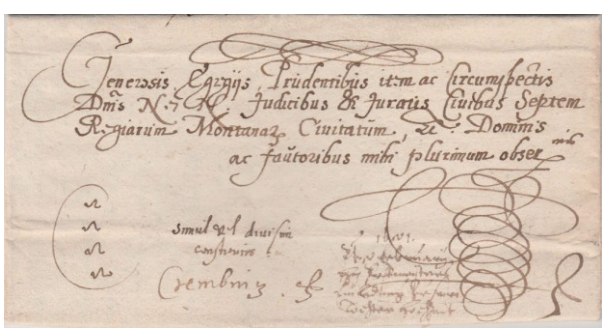

CZIRÓK DÉNES FRPSL (ZALAEGERSZEG)

Jelen írásomat Karácsony tájékán kezdem el írni, amikor az ember különben is érzékenyebb a szépre, a jóra és ez a szépség és jóság átsugárzik a kedvelt hobbinkra, a filatéliára is. Ez adta a végső lökést ahhoz, hogy összefoglaljam a díszített levelek történetét Magyarországon a kezdetektől 1900-ig.

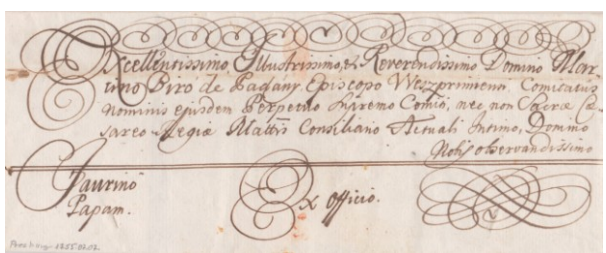
1. AZ ELŐZMÉNYEK

Több száz évvel ezelőtt az írás csak meghatározott emberek privilégiuma volt, emiatt vigyáztak is annak művelésére, külön iskolákban tanulták hosszú éveken keresztül az írás művészetét, aminek meg is lett az eredménye. Egy-egy ilyen levél egy csodálatos remekmű, sajátos kézműves termék, amely viseli az adott kor jellegzetességeit is.

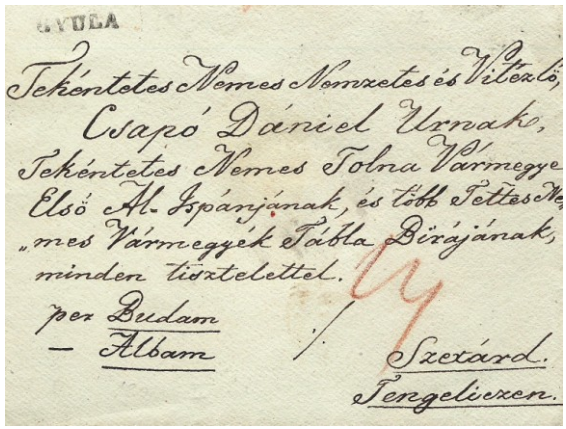
1.ábra: Hivatalos levél Bajmóczról Körmöczbányára 1621-ből (négyszeres „Cito" felirattal)

A fenti ábrán bemutatott levél 1621-ben íródott és látszik az íráson, hogy annak minden betűjét nagy gondossággal írták le.
Természetesen ezek az írnokok – akár a kormányzati területen, akár az egyházi területen dolgoztak – működésük során kialakítottak egy sajátos stílust is, amely jellemző arra az évszázadra, illetve hatalmi ágra. Ilyen tipikus iskola volt Mária Terézia korában a pozsonyi kancellária, amelynek stílusa már messziről is felismerhető cirkalmas díszítőelemeiről.

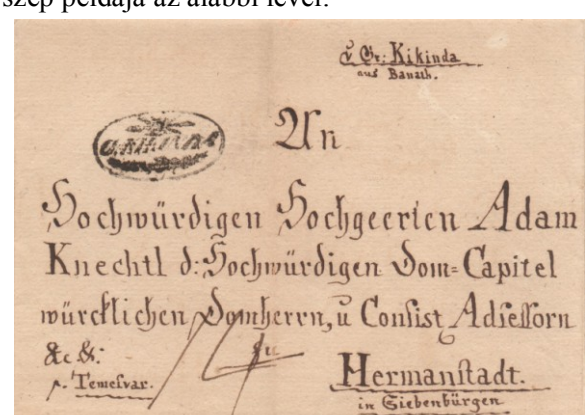
2. ábra: Hivatalos levél 1755-ből Pozsonyból Veszprémbe Padányi Bíró Márton püspöknek, aki püspöksége alatt számtalan szép templomot építtetett (így többek között Zalaegerszegen is).

Ez a hivatalos szépírási stílus aztán a magánleveleknél is meghonosodott és ma már számtalan olyan levéllel találkozunk az 1800-as évek első feléből, amelyek ugyan úgy egy-egy kis remekművek.

GYULA
Tekéntetes Nemes Nemzetes és Vitézlő,
Csapó Dániel Urnak,
Tekéntetes Nemes Tolna Vármegye
Első Al-Ispánjának, és több Tettes N
„mes Vármegyek Tábla Bírájának,
minden tiszteletttel.
per Budam
— Albam
Szekszárd.
Tengeliczen.

3.ábra: Magánlevél 1828-ból Gyuláról a Szekszárd melletti Tengeliczre, Csapó Dánielnek, a reformkor egyik híres vidéki képviselőjének

A török hódoltság megszűnése után nagyszámú sváb települt főleg Magyarország déli vidékeire (arra a részre, ahol a török uralom a legnagyobb károkat okozta) és magukkal hozták sajátságos kalligrafikus német íráskultúrájukat is. Ennek egy szép példája az alábbi levél:

K. Gr. Kikinda
aus Banath.
An
Hochwürdigen Hochgeerten Adam
Knechtl d. Hochwürdigen Dom-Capitel
würcklichen Domherrn, u. Consist. Adiesorn
&c &c.
p. Temesvar.
Hermanstadt.
in Siebenbürgen

4. ábra: Magánlevél 1835-ből a bánáti Nagykikindáról az erdélyi Nagyszebenbe (Hermannstadt) kalligrafikus gótírással

2. A BÉLYEG ELŐTTI IDŐSZAK DÍSZÍTETT LEVELEI

Az 1830-as és 40-es években a tömeges levélforgalom hatására megteremtődött a hazai papíripar fejlődése is, ami abban nyilvánult meg, hogy egyrészt a levélpapíroknál a vastagabb és kézi gyártású levélpapírokat felváltották a vékonyabb és gépi gyártású levélpapírok, másrészt a korábbi hajtogatott levélírási kultúra helyett egyre inkább teret nyert az előre gyártott borítékok rendszere is. Természetesen ez a folyamat több évtizedekig tartott és még az 1880-as, 90-es években is találkozhatunk hajtogatott levéllel.

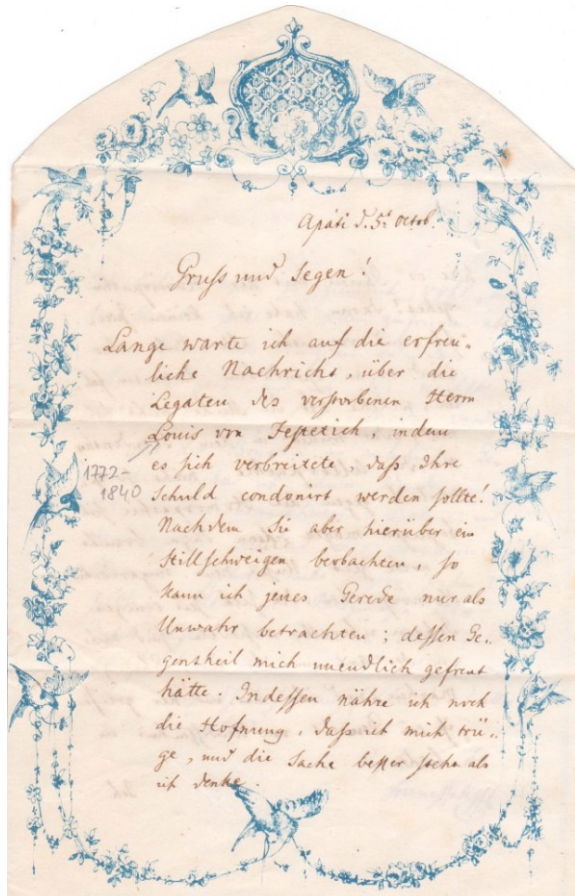
A technikai vívmányok találkoztak a reformkori érzülettel és ennek hatására az 1840-es évek elején megjelentek Magyarországon is az első díszített borítékok is, amelyeket a közismert német terminológiának megfelelően „Zierbrief”-nek nevezünk.

Ennek az 5. ábárn bemutatott és egyben legkorábbi ismert darabja 1840-ből származik, már gépi gyártású levélpapír, de még hajtogatott formában, de olyan agyafúrt módon, hogy a szabályos hajtogatás során egy lezárt boríték alakul ki. Fontos még annak az ismerete is, hogy a címzett egy pécsi nyugdíjas főorvos, azaz nem a szerelmes fiatalság tipikus képviselője.

5. ábra: Az első ismert hazai díszített boríték 1840-ben Kőszegről (Güns) Pécsre (Fünkirchen)

A beltartalom még szebb, már igazi nyomdatechnikai bravúr, virágokkal, madarakkal és girlandokkal.

6. ábra: A beltartalom

Időrendben a következő levél 1842-ből már a magyar bélyeg előtti filatélia egyik csúcsdarabja (pár éve az ára is csillagászati volt), igazi remekmű: aranyozott grafikai elemekkel, virágokkal, madarakkal, angyalokkal, a hódolatot fogadó hölgy szerény tartásával, a köszöntő férfi udvarias alakjával.

7. ábra. Az egyik legszebb magyar díszített boríték a bélyeg előtti időszakból Miskolczról Egerbe (Erlau) 1842-ből (elő és hátoldal)

Sorban a következő levél 1843-ból származik, ez is dúsan van aranyozva, de ezen csak virág és növényi minták találhatók.

8. ábra: Díszített boríték 1843-ból Gyöngyösről Péchiújfaluba (Eperjestől északra)

Általában a díszített borítékok fő színeleme az arany volt, ami a gazdagság, az előkelőség szimbólumaként szerepelt. A következő boríték, - amely 1844-ből származik – bőven rendelkezik ezekkel az aranyozott grafikai elemekkel, amelyek a főúri lakosztályok stílusát idézi. (A hátoldali „koronás” viaszbélyegzés is erre utal.)

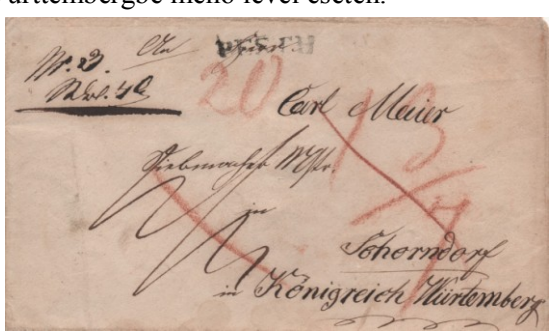
9. ábra: Díszített boríték 1844-ből Nagyszebenből (Hermannstadt) Kolozsvárra (Clausenburg)

Az 1840-es évek végén a nyomdaipar fejlődésével párhuzamosan megjelentek a dombornyomású mintákkal nyomott levélborítékok. Közülük is különlegességnek számít az alábbi levél, melyen a dombornyomáson kívül a minta még aranyozott bevonást is kapott, amit még a zöld színű keret külön ki is emel.

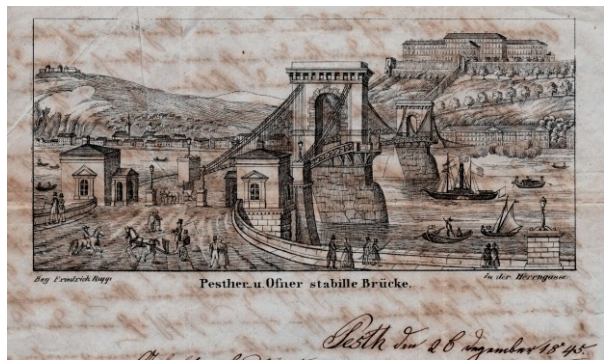
10. ábra: Aranyozott színnel és dombor-nyomott levélmintákkal díszített boríték 1848-ból Nagykanizsáról Székesfehérvárra.

Sokszor az átlagos külső címzés mögött is érhetnek minket meglepetések, mint ahogy az alábbi Pesth-ről Württembergbe menő levélnél történt. A levél külső megjelenése teljesen szokványos, az előoldalon azok a bérmentesítési összegek szerepelnek, amelyek erre a korra jellemzőek egy Württembergbe menő levél esetén.

11. ábra: Egy normál levél Pesthről Württembergbe 1845 novemberében

Azonban a levél kinyitását követően hatalmas meglepetésben részesülünk, ugyanis a több oldalas levél kezdő oldalán egy korabeli metszet van a készülő Lánchídról.

12. ábra: A készülő Lánchíd metszete az előző beltartalom fejlécén

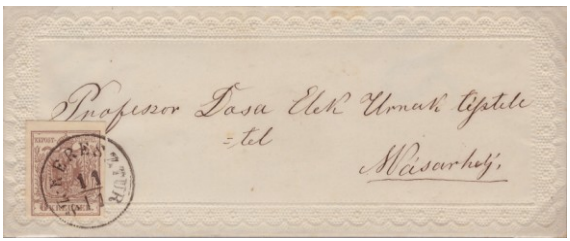
Azért a „készülő” jelző, mivel a levél írásakor 1845 novemberében a híd még csak az építés középső fázisában volt, azt csak 1849-ben avatták fel.

3. AZ OSZTRÁK POSTA MAGYARORSZÁGON IDŐSZAK DÍSZÍTETT LEVELEI (1850-1867)

A bélyeg 1850. június 1-i megjelenésével a levélírási kultúra tovább fejlődött, a bélyeg bevezetése eleve egyszerűbbé tette a levelek feladását és emiatt évről-évre egyre több levelet adtak fel a postán. Ez magával hozta a díszített levelek számának az emelkedését is. Míg 1840 és 1850 közötti időszakban jelenleg 15 ilyen levelet ismerünk, addig 1850 és 1858 között (I. bélyegkiadás) ezek száma már minimum 40.

Tömegesen megjelentek a kereskedelemben az előre gyártott dombornyomású borítékok, melyekhez tartoztak belső dombornyomású levélpapírok is (ezek nagy része ma már nem ismert).

Ennek egyik legközkedveltebb változata az alábbiakban látható.

13. ábra: Dombornyomású boríték Sz(itás)-Keresztúrról Marosvásárhelyre 1855-58 körül, 6 krajcáros bélyeggel

Ezeknek az egyszerűbb dombornyomású borítékoknak volt egy elegánsabb (finomabb) változata is, ahol a dombornyomás már nem csak a boríték keretére korlátozódott, hanem jóval nagyobb felületre is. Sok esetben ezeket a borítékokat a tehetősebb családok használták (A címzett Khevenhüller grófkisasszony Ausztria egyik leggazdagabb hercegi rangú családjának a tagja volt, akiknek számtalan váruk és kastélyuk volt, főleg Karintiában.)

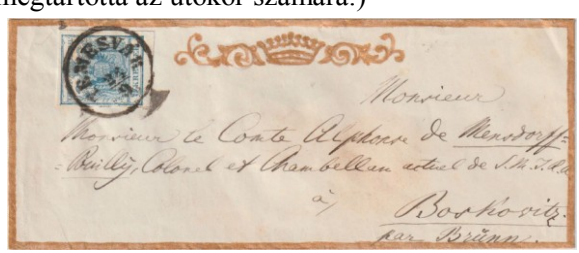
14. ábra. Dombornyomású boríték Kápolnáról Jászberénybe 3 krajcáros bélyeggel

Az aranyszínű motívumokkal díszített borítékok továbbra is nagy népszerűségnek örvendtek. Az is elképzelhető, hogy ezeket a díszes borítékokat ügyes kezű és ábrándozó lelkületű kisasszonyok készítették.

15. ábra. Aranyozott díszítésű boríték Tállyáról Debreczenbe 6 krajcáros bélyeggel

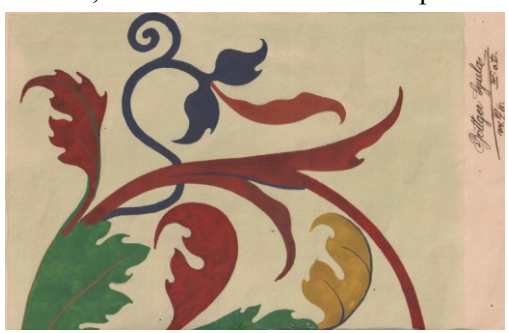
Az előző borítékhoz teljesen hasonló jellegű boríték előkerült Temesvárról is, csupán az a különbség, hogy az előző borítékon még csak 7-ágú korona volt, ezen utóbbinál már 9-ágú. Nagy a valószínűsége ebben az esetben is, hogy a díszítést kézzel gyártotta a feladó. (Az is nyilvánvaló volt, hogy a címzett a Mensdorff-Pully grófi család Brünn mellett szolgáló ifjú tagja Alfonz ezredes büszke volt a szép borítékra, hiszen azt eltette és megtartotta az utókor számára.)

16. ábra: Aranyozott díszítésű boríték Temesvárról Boskovitz-ba 9 krajcáros bélyeggel

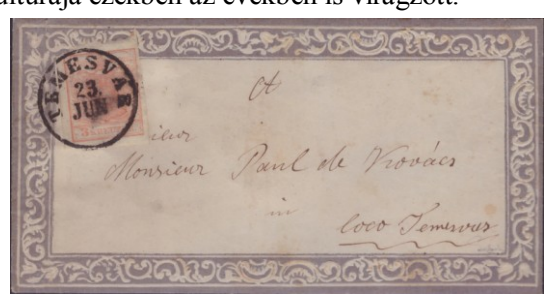
Engedje meg a Tisztelt Olvasó, hogy elkalandozzak azon téma keretében, hogy az előzőekben bemutatott két szép boríték kapcsán azt állítottam, hogy azokat a feladó kézzel festette. Vajon ez

olyan nagy munka volt annak idején? Egyáltalán nem! Azokban az időkben az iskolai rajzoktatásnak szerves része volt az ilyen és ehhez hasonló díszítő elemek elkészítése. Ennek bizonyítására hadd mutassak be Nagyapámnak a családi iratok között nagy számban megmaradt több tucatnyi rajzából egyet, amelyet 13-14 éves korában készített az iskolai rajzórán. Ugyanazok a motívumok, mint az 1850-es évek közepén!

17. ábra: Bélyeggyűjtő nagyapám rajza 1914-ből

Térjünk vissza azonban eredeti témánkhoz, a nyomtatott díszítésű levélborítékokhoz, amelyek kultúrája ezekben az években is virágzott.

18. ábra: Dombornyomású boríték elegáns színösszeállításban Temesvárról, túlbérmentesített helyi levélként

Érdekes megfigyelni azt is, hogy a megmaradt borítékok közel a fele Erdélyből származik, így a következő is, amely mély eleganciájával azonnal rabul ejti a nézőt.

Ebből az időszakban is található még a korábbi 1840-es évekre jellemző, színes nyomású virág és madármotívumokat ábrázoló díszes boríték.

19a. ábra: Virág és paradicsommadarakkal díszített boríték előoldala Bajáról Karslbad-ba

19b. ábra: A boríték hátoldala virágokkal és lepkékkel.

A virágmotívumos borítékoknak egy vidámabb változata a szőlőfürtös boríték, amely nagy valószínűséggel szintén kézi festéssel készült.

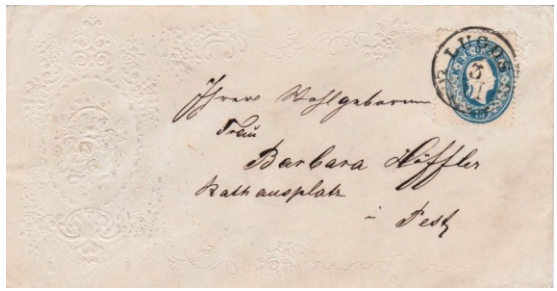
20. ábra: Szőlőfürtös boríték Pesthről Czeglédre 1860-ból 5 krajcáros bélyeggel

Az egyik legszebb díszített boríték szintén Erdélyből, Nagyszebenből (Hermannstadt) származik. Mindkét oldala gazdagon díszített különböző virágmotívumokkal.

21. ábra: Ajánlott levél elő- és hátoldala Nagyszebenből (Hermannstadt) a Bécs melletti Perchtoldsdorfba.

Az 1860-as évekből már kevesebb díszített boríték maradt az utókorra, ezek is jobbára dombornyomásúak, mint az alábbi szép példány is Lugosból.

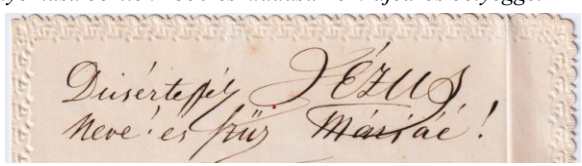

22. ábra Dombornyomású boríték Lugosból Pesthre 1861-es kiadású 15 krajcáros bélyeggel

Mint ahogy korábban említettem, néhány kivételtől eltekintve ritkán maradtak meg a díszes borítékok belső levelei, amelyek úgyszintén különleges díszítéssel rendelkeztek. Az alábbi levélnek viszont megmaradt a belső levele is!

23a. ábra: Balatonfüredről Esztergomba küldött dombornyomású boríték 1864-es kiadású 10 krajcáros bélyeggel

23b. ábra: A beltartalom is ugyanazzal a motívummal van díszítve, mint a külső boríték

4. A MAGYAR POSTAIGAZGATÁS KEZDETÉTŐL AZ UPU MEGALAKULÁSÁIG TARTÓ IDŐSZAK DÍSZÍTETT LEVELEI (1867-1875)

Mint tudjuk a kiegyezést követően 1867. május 1-től a postahivatalok a magyar postaigazgatás alá kerültek és 1867. június 1-én megjelentek az új magyar bélyegek is. A régi osztrák, kétfejű-sasos bélyegeket még két hétig, azaz 1867. június 15-ig fel lehetett használni.

Az alábbi levél feladója Zilahon ezt nem tudta és díszített levelét június 17-én bedobta a postaládába, de az ottani postamester tudta a szabályt és nem a bélyeget, hanem a bélyeg felett a levelet bélyegezte le, valamint egyúttal megterhelte a levelet 10 krajcár portóval is, amit aztán a levél ákosi címzettjének ki is kellett fizetnie. Így egy csodálatos, portós Zierbrief jött létre a magyar postaigazgatás első napjaiban.

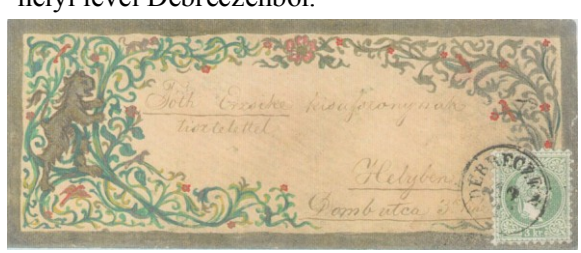
24. ábra: 1867. június 17-én Zilahon feladott díszített levél Ákosra a régi 5 krajcáros bélyeggel és megportózva 10 krajcárral

Zilahi feladónk aztán később tanult az esetből és pár hónappal később 1868 februárjában már az új bélyeggel bérmentesítette szép leveleit, ezúttal Eperjesre címezve (Több levelet is ismerünk ebből a levelezésből).

25. ábra: Díszített levél Zilahról Eperjesre 1868 februárjából 5 kr-os bélyeggel

Az 1867-es kiadás érvényességének 4 éve alatt nyilván sok-sok díszített levelet küldtek a feladók, de ezekből ma már csak 8 darabot ismerünk, melyek közül kétségtelenül az egyik legszebb az alábbi – valaha a Wittenberg-gyűjteményt erősítő – helyi levél Debreczenből.

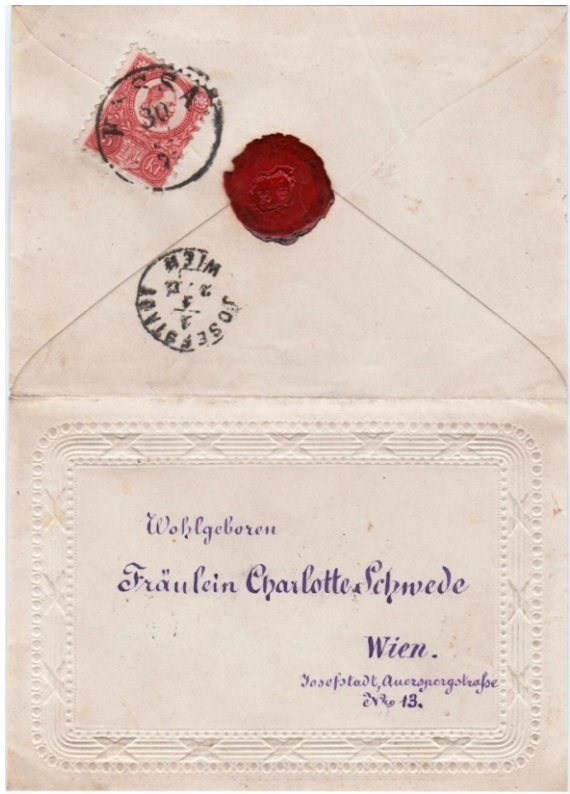
26. ábra: Kézi festésű díszített levél Debreczenből 3 krajcáros bélyeggel

Ebbe a csoportba tartoznak azok a levelek is, amelyek előoldalát már valamilyen céllal előre felülnyomták, megcímezték, akár közigazgatási, akár kereskedelmi, de akár katonai célból. Erre az utolsó kategóriára egy kiváló példa a Kismartonban székelő „II. Sándor orosz cárról elnevezett Dzsidás-Ezred 3-dik századának" az előrenyomott borítékja, amely egyben bemutatja az ezred katonai öltözetét és fegyverzetét is (A „dzsidások" hosszúnyelű, kétélű lándzsafajtával felszerelt lovas katonák voltak.)

27. ábra: A „II. Sándor orosz cárról elnevezett Dzsidás-Ezred 3-dik századának" előre nyomott borítékja 1869-ből, Kismartonból Bécsbe, 5 krajcáros bélyeggel

Az 1871-ben megjelent kőnyomatos bélyegekkel bérmentesített díszített levelet még idáig nem találtunk, réznyomatos bélyeggel is mindössze két darab ismert.

28. ábra: Kassáról Bécsbe küldött dombornyomású boríték réznyomatú 5 krajcáros bélyeggel

A másik réznyomatú példány előtt egy nagy levegőt kell vennünk és néma áhítattal szemlélnünk a következő darabot, mivel véleményem szerint ez a magyar díszített borítékok közül az egyik legszebb. Papírja finoman csipkézett mind az előoldalon, mind a hátoldalon és Pestről küldték helyi levélként Matild kisasszonynak.

Érdemes a mintázatát először közelebbről is szemügyre venni, olyan, mintha valódi csipkéből készült volna, pedig csak papír.

29. ábra: A boríték felső részlete a finom csipkemintázattal

30. ábra: 1872. október 31-én Pestről helyi levélként feladott dombornyomású, csipkés boríték 3 krajcáros bélyeggel

5. AZ UPU MEGALAKULÁSÁTÓL 1900-IG TARTÓ IDŐSZAK DÍSZÍTETT LEVELEI (1875-1900)

Ezt az időszakot Magyarországon a krajcáros bélyegek időszakának hívjuk, amikor is a postai szolgáltatások egységesültek és egyben kiteljesedtek is. Az élet minden területét behálózta a posta, szinte minden kis faluban sorra nyíltak meg a postahivatalok, amelyek egyesültek a távírdahálózattal is.

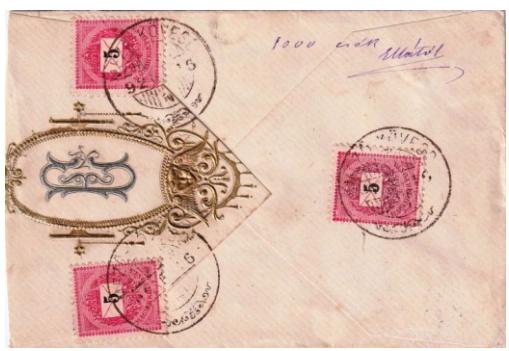
Érdekes módon a korábbi előoldali dombornyomott, vagy a kézzel festett, illetve az előoldali színes virágmintás borítékok eltűntek és új divatok jöttek elő. Ezek az új divatok a borítékok hátoldalára kerültek és ezek közül az egyik leggyakoribb volt a feladó monogramjának a nyomtatása a boríték hátoldalára. (Mivel az előoldalak nem képviselnek különösen jelentős filatéliai értéket, így azok közlésétől több esetben a jövőben eltekintünk.)

31. ábra: Dombor-nyomású monogram 1884-ből egy Galántáról Boskovitz-ba küldött boríték hátoldalán

32. ábra: Dombor-nyomású monogram 1883-ból egy Galántáról Boskovitz-ba küldött boríték hátoldalán

33. ábra: Dombor-nyomású aranyozott monogram 1892-ből egy Mező-Kövesdről Domoszlóba küldött ajánlott levél hátoldalán

Továbbra is kedvelt motívum maradt a virágok ábrázolása a borítékokon.

34. ábra: Ibolya-csokor egy 1881-ből Pozsonyból Budapestre küldött levél hátoldalán

35. ábra: Dombor-nyomású virág-csokor lepkével egy 1886-ból Pozsonyból Budapestre küldött levél hátoldalán

Természetesen a virágok mellett a különböző állatok is megjelentek.

36. ábra: Dombor-nyomású madár-pár egy 1887-ből Pozsonyból Budapestre küldött levél hátoldalán

37. ábra: Dombor-nyomású „Sárkányölő Szent-György” motívum egy 1884-ből Pozsonyból Budapestre küldött levél hátoldalán

Több esetben a levél hátoldalára valamilyen bölcs tanácsot, vagy humoros gondolatot írtak.

38. ábra: Jótanács 1883-ból egy Galántáról Boskovitz-ba küldött boríték hátoldalán: „Erst besinnen/Dann beginnen” – „Először gondolkodni/Aztán elkezdeni”

39. ábra: Dombor-nyomású jegyzet „Telegramm/In Eile” – „Távirat/Sietve” szöveggel egy 1889-ből Pozsonyból Budapestre küldött levél hátoldalán

Ebben az időszakban is megjelennek azok a díszített borítékok, ahol a beltartalmon is azonos, vagy hasonló motívum található, mint a boríték hátoldalán.

40. ábra: Pusztai idill egy 1893-ban Árokszállásról Szegedre küldött boríték hátoldalán

41. ábra: Ugyanez a jelenet a beltartalom fejlécén is

42. ábra: Dombor-nyomású havasi gyopár egy 1899-ben Budapestről Pécsre küldött levél hátoldalán

43. ábra: Ugyanaz a motívum a beltartalom fejlécén is

44. ábra: Dombornyomású levélhordó fiúcska egy 1886-ból Tengeliczről Szegedre küldött levél hátoldalán

45. ábra: Ugyanaz a motívum a beltartalom fejlécén is

Ebben az időszakban a képes levelezőlapok gyártása is hallatlan nagy fejlődésen ment át, ami azonban nem tartozik ennek a cikknek a tárgyához. A díszített küldeményekkel kapcsolatban csupán egy szép képeslap kívánkozik az alábbiakban bemutatásra, ahol a képeslap széle külön rózsaszín szalaggal van díszítésként körbevéve. Ez is a kereskedelemben kapható termék volt, ugyanezen típusú lap más városból is ismert.

46. ábra: Szalaggal díszített képeslap helyi ajánlott levélként Pécsről feladva 1899-ben

47. ábra: A képeslap előoldala

Természetesen a levelezés adta reklámlehetőséget a cégek is hamar kihasználták. Az 1880-as évekre elterjedtek a cégek fejléces borítékjai, ahol a cég

neve és címe szerepelt. Ezek úgyszintén nem tartoznak jelen témánkhoz, viszont ha ezek a fejlécek már képeket is tartalmaznak, akkor érdemes azokat figyelemmel kísérni.

48. ábra: Egy 2-dik súlyfokozatú újságszalag Budapestről Nagykanizsára céges fejléccel. (A szabadalom ma már feledésbe merült, de a díszített fejléc megmaradt - ☺)

A szállodák is hamar kapcsoltak és fejléces borítékokat biztosítottak a vendégek számára, akik így ingyen reklámként küldték el ismerőseiknek a szálloda hírét. Azonban nem csak a szállodáknak, hanem a „jó bornak is kell a cégér".

A leghűségesebb város" díszes borítékjával szeretném befejezni összeállításomat Hűséges Olvasóinknak, miközben egy kis ízelítőt nyújthattam a magyar filatélia még kevésbé ismert szépségeiről.

49. ábra: A Hotel Pannónia szállodai borítékja díszes képpel 1892-ből Budapestről Süttőre.

50. ábra: Díszes boríték 1897-ből Sopronból Zürichbe.

Ezúton is köszönöm alábbi gyűjtőtársaknak, hogy leveleik képeit leközölhettem: Pálka György (8), Adriano Bergamini (14, 18, 21), Jakab András (16, 22), Dorothea Haslauer (11, 19), ex. Edward G. Wittenberg (20, 26), Wolfgang König (24, 25, 27). A további darabok a szerző gyűjteményéből származnak.

A VILÁGHÍRŰ MAGYAR INFLÁCIÓ ADÓPENGŐS KORSZAKÁNAK 75. ÉVFORDULÓJÁRA

DR. NAGY FERENC (BÉCS)

PROLÓGUS

Sok minden nagy, nemzetközi jelentőségű találmány, teljesítmény, kötődik nemzetünk nevéhez, de erről, amelyről most fogunk megemlékezni, szívesen lemondanánk. A mi nevünkhöz kötődik ugyanis a világ legnagyobb, minden idők legalaposabb pénz megsemmisítő inflációja, mely a nemzet teljes vagyonát rekordidő alatt, 15 hónapon belül 4 US cent-re csökkentette.

Pedig az egész úgy indult, mint a háború után elvárható volt. Az élelmiszer és mindennapi szükségletek hiánya egy pénz túlpangást jelentett az árukínálattal szemben, ami a pénztörvények szerint mindig infláció létrejöttét vonja maga után. Aminek ára addig tízes nagyságrendű volt, az rövid idő alatt száz pénzegységbe fog kerülni.

Eddig minden érthető.

Engedjék meg, hogy filatelista barátaimnak egy kis pénztörténeti tallózással szolgáljak, mert nem mindenki előtt világosak ezek a tények. Nem is árt egy kis újítás a filatéliai irodalomban, egy kis pénztörténettel foglalkozni ott, ahol a két terület érintkezik. Tudomásom szerint eddig nem jelent meg hazánkban olyan filatelista munka, mely bemutatta volna az idők pénzeit és postatörténeti dokumentumait, hogy olvasóink egy összefoglaló képet kaphassanak erről a korról.

P1. A háború előtti kiadású, 1945 után még forgalomban volt 10, 50 és 100 pengős bankók. Figyeljük meg a szép és nemes kivitelezést!

Az időkben nem csak a Nemzeti Bank pengős bankói forogtak a piacon, –szó szerint! – hanem a Vörös Hadsereg is kibocsátott egy valutát. Az 1, 2, 5, 10, 20, 50, 100, 500 és 1000 pengős bankje-

gyek egy parallel-pénzt jelentettek, melyek elfogadása kötelező volt. De, amíg a „magyar“ pénznek valamiféle fedezete csak volt (a külföldön barangoló aranykincs, a munkateljesítmény, és a csak-csak létező árukészlet), az „orosz“ pénznek semmiféle fedezete nem volt. Csak az elfogadási kényszer, a korábban elfoglalt keleti országrészeken már 1944 őszén, Budapesten 1945 februárjától, Nyugat-Magyarországon pedig a hadi helyzet alakulása szerint. Ezek után nézzünk meg egy pár akkor forgalomban levő bankót.

P2. A Vörös Hadsereg pénzeiből: a 2, 5, 50 és 100 pengős bankók. Csak papírpénz volt, érmék nem!

Figyeljük meg a kiadás évét (1944), valamint a megjegyzést: „Elfogadása minden fizetésnél kötelező“.

Nem csoda, hogy ha valaki egy ilyen pénzt tartott kezében, igyekezett minél gyorsabban túladni rajta. Ez persze meggyorsította a pénzforgási sebességet, a „bepalizott“ eladó igyekezett gyorsan valami használható cikket vásárolni az „orosz pénzért“.

PÉNZÜGYTÖRTÉNETI ÖSSZEFOGLALÓ

Amikor 12 éves fejjel 1946 tavaszán egy cserkésztáborba vonultunk Zalabérre, gondos szüleim 10.000 pengőt adtak velem, hogy legyen költőpénzem, ha szükség lesz valamire. Egy nagyon jómódú gyereknek éreztem magam és mivel mindig jól gazdálkodtam, megtakarítottam a nagyra becsült sárgás bankót, eltéve jobb időkre. Annál is inkább, mert a zalai erdőkben pénzköltésre ugyancsak kevés lehetőség volt. Amikor a vonat 2 hét táborozás után beérkezett a Keletibe és a 44-es villamossal 2 megállót kellett hazautaznom a Nemzetiig, a kalauz bácsinak büszkén a 10.000 pengős bankót átnyújtva, egy nagyobb összegű váltópénz elvárásra kinyújtott markomat látva közölte velem, hogy - 2 hét megtakarítása - pontosan egy vonaljegy értékét képezte csak. Visszajáró pénz nem volt. Ez volt a kulcs-élményem akkoriban, és azóta sem hagy nyugodni a téma.

Azóta töröm a fejemet, hogyan történhetett az, hogy ilyen nagymértékű infláció keletkezett, mely kezdetben nem is ígérkezett világbajnoknak.

1945 elejétől a budapesti közönség megdöbbenve észlelte, hogy egyre több vásárlásnál nem csak a magyar pénzt kapták visszajáróként, hanem egyre gyakrabban egy addig nem ismert orosz

pénzt is, magyar nyelvű, de eddig ismeretlen bankjegyeket, „A Vörös Hadsereg parancsnoksága“ felirattal. Ezen pénzjegyek kontroll nélküli elterjedése a magyar piacokon nagyon veszélyeztette az áruforgalmat. A minden ellenszolgáltatás nélkül előállított „nyomdatermékek“ kiszívták a lassan-lassan beinduló árutermelést a piacokról. A Vörös Hadsereg senkinek sem volt elkötelezve számadást adni a forgalomba hozott bankjegyek mennyiségéről.

Mit lehet tenni ez ellen?

Elképzelhetö a következő forgatókönyv: a magyar pénzügyi szakemberek összeültek, hogy mit lehetne csinálni az orosz pénz ellen, figyelembe véve hogy a lehetőségek igen korlátozottak.

Elképzelhető, hogy így döntöttek: mivel a szovjet-orosz pénzelőállítás nehézkesebb lehet, mint a magyar, az amúgy is már lassan futó inflációt mesterségesen úgy betüzeljük, hogy az oroszok nem tudnak lépést tartani vele. A legnagyobb névértékű szovjet bankó 1.000 pengős volt, ez pár hét alatt el lehetett értékteleníteni. Így is történt és míg én a zalai erdőkben számháborút játszottam, beindult egy hatalmas masinéria. Heteken belül milliós számok forogtak az utcákon, és az orosz pénz rövidesen csakugyan nyomtalanul eltűnt a piacról. Nem baj, gondolták a szakértők, erre már volt példa, 1923-ban a Német Birodalomban, ott sem volt nagy vész, tudtak segíteni magukon. A híres, nagy német infláció a milliárdos fogalmakkal és árakkal csakugyan kilehelte lelkét és nemsokára új pénzt vezettek be. Ezt fogjuk mi is csinálni, gondolhatták a szakemberek. Nézzünk hát meg néhány akkori pénzjegyet.

P3. 500 és 1.000 pengős bankók, az újra beinduló Nemzeti Bank háború utáni produkciójából.

Ha csak egy kicsit is foglalkozunk az infláció történetével, nem lehet elkerülni, hogy ne lássunk ebből az időből olyan bankókat, melyeken a fenti jobb sarokban egy bélyeg látható MNB jelzéssel, tehát a Magyar Nemzeti Bank kiadásában.

A dolog mögött minden idők legnagyobb pénzlopása rejtőzik. Egy szép téli napon, pontosan 1945. december 19-én kihirdették, hogy az akkoriban már forgalomban levő 1.000, 10.000 és 100.000 pengős bankók csak akkor maradnak érvényesek, ha 3.000, 30.000 és 300.000 pengős értékben az MNB-nél vásárolható vörös, barna és zöld színű bélyeget ragasztanak rá. Ezt hivatalosan „vagyondézsmának“ hívták. A bélyegeket 1946. január 5-ig árusították. A bélyeg nélküli bankók 1945. december 31.-töl teljesen értéktelenek lettek.

P4. Felbélyegzett 1000 és 10.000-es pénzjegyek, melyek így a névértéken érvényesek maradtak.

Ez azt jelentette, hogy a forgó pénzösszeg 3/4-e eltűnt, bármennyi is volt a zsebünkben. E munka írása közben kíváncsiságból megnéztem, hogy hívják a vagyondézsmát németül. Hát: „Zehent"! Ez pedig a középkori „Zehntel"-ből származik, ami tizedet jelent. És amiért a középkorban parasztfelkelések voltak a 10% miatt, arról mi csak álmodhattunk a 75%-os dézsmánál. Elgondolkodtató apróság...

De nem volt mindenkinek annyi pénze, hogy a bélyegeket megvehesse, így egy hatalmas mennyiségű bankó felbélyegezetlen maradt, így tehát értéke rendeletileg 2 hét múlva 0 lett. Így egy csomó bélyeg megmaradt, melyek nem fogytak el, és azokat aztán 1951-ben mint 3 portós (levél) bélyegeket felülnyomással ellátva megint forgalomba hoztak, ezúttal a Magyar Posta 8, 10, 12 filléres névértéken. De a kiadás forgalmi ideje 1951. január 8-tól január 31-ig volt, ami arra utal, hogy felhasználásukat nem komolyan gondolták. Úgy is volt, az akkoriban már növekvő filatéliai gyűjtőtábor a készletet felvásárolta. A mai katalógusban használatlanul 50 Forintot „ér", de levélen 20.000-et. (Ha lenne..., de a rövid forgalmi idő miatt nincs.) Így megszabadultak a sok bankóbélyegtől, lezárva történelmünk eme, – nem mindenki által ismert – szomorú fejezetét.

Kedves Olvasóim! Mint észrevehették, a pénztörténet szokatlanul nagy helyet kap e munkámban. Ezt így is terveztem. Az inflációval történő foglalkozás elengedhetetlenül magával hozza a pénzjegyekkel és legalább alapvető bankjegytörténelmi fogalmakkal való megbarátkozást.

Azon barátaimat, akik úgy gondolják, hogy - „ezt tudtuk eddig is" - arra kérem, gondolják meg, hogy sok külföldi olvasónk is van, akik előtt ezek a tények nem mindig ismertek.

Még egy kis türelmet kérek. Tán megéri.

A (valószínűleg) a szovjet-pénz kiszorítására tervezett infláció azonban teljesen önállósodott. Még a decemberi vagyondézsma is csak rövid ideig használt, és rövid időn belül megint nagymértékű pénzmennyiség forgott. Az árutermelés azonban nem tudott ezzel lépést tartani és így nemsokára megint óriási disszonancia állt elő a kereslet és a kínálat között.

1946. február 28-án megjelentek az 1 milliós és április 2-án 10 milliós, 1946. április 30-án pedig a 100 milliós és május 13-án az 1 milliárdos bankjegyek. Az utóbbira történelmi személyek helyett Lendvay Lucia székesfehérvári szépasszony portréja került. Érdekes, hogy ilyen mozgalmas időkben még gondoltak erre is, és ez meg is lett örökítve az idevágó irodalomban.

P5. Lendvay Lucia képe az 1 milliárd milpengős bankjegyen.

„A Magyar Köztársaság Kormánya 1946. május 10.-én úgy határozott, hogy 1946. május 27-től a pengőben való számolás egyszerűsítése és a Magyar Nemzeti Bank által kibocsátott bankjegyekkel való fizetések megkönnyítése érdekében a pengő milliószorosát MILPENGŐ elnevezéssel jelölik meg." - olvashattuk akkoriban. Új bankjegyeket is nyomattak, melyeken a régi 10.000 pengő helyett 10.000 milpengő értékjelzés volt, a 100.000 pengő helyett 100.000 milpengő lett az új érték, egészen az 1 milliárd milpengős bankóig, mely 1946. június 27-én került forgalomba.

P6. A 10 milliós, az 1 millió milpengős és az 1 milliárd milpengős bankjegyek.

Filatéliailag a vörösesbarna „milpengős" sorozatnál járunk ez időben, (megjelenés május 24.) de június 27-én már megjelenik a 3 értékből álló milliárdos sorozat is, mely 500 milliárd pengő legmagasabb értékű bélyegével is csak egy hétig, július 3-ig, a billiós kiadás megjelenéséig tudta tartani a frontot.

A Magyar Köztársaság Kormánya egy hónappal később megint ülésezett, és ezúttal úgy döntöttek, hogy „*a fizetések megkönnyítése érdekében a pen-*

gő billiószorosát „B.-PENGŐ“ elnevezéssel jelölik meg. Az új billiós korszak megkezdését 1946. július 1-re rendelték el. Aznap meg is jelent a volt tízezer pengős bankjegy, de már 10.000 billiós névértékkel. Az akkor tomboló őrületet akkor tudjuk jól elképzelni, ha a következő bankók megjelenési dátumát figyeljük:

július 1:	10.000 B.-pengő
július 2:	100.000 B.-pengő
július 4:	1.000.000 B.-pengő
július 8:	10.000.000 B.-pengő
július 11:	100.000.000 B.-pengő
	(százmillió billió).

P7a. Billiós bankók: 10.000 és 100.000 B.-pengő

P7b. Az 1 millió B.-pengős bankjegy.

Kb. félévenként azonban feltűnik még egy bankó, mely magas áron cserél gazdát, a szokásos alacsony bankó-árak között. A szakkönyvek úgy írják le, hogy *„ki lett nyomtatva, de már nem került forgalomba“*. E bankjegy címletértéke szinte felfoghatatlan:

„egy milliárd billió pengő“ = 1 trilliárd.

Ez egy 1-es után 7x3 azaz 21 nullát jelent!

P8. Az 1 milliárd billiós, kinyomtatott, de már ki nem adott legmagasabb névértékű bankjegy.

A kinyomtatott, de használatba már nem került bankókat az 50-es évek papírhiányában a jó minőségük miatt aztán csomagolásra használták fel. Ez a bankjegy az első fénypontja jelen írásomnak. Egy cseh aukción leltem rá vagy 20 éve.

Még egy apróság: az utolsó bankóra nem egy szabadsághős, nem egy nagy költő, vagy hadvezér képe került, hanem a már ismert fehérvári fehérnépé, Lendvai Luciáé. Lehet, hogy talán elfogultnak tartanak, de ebben egy szép magyar szimbólumot látok, ha már el kell pusztulnunk, tegyük azt egy szépasszony kíséretében....

Filatéliailag a „Galambos“ kiadás idején járunk.

AZ ADÓPENGŐ, 1946. JANUÁR 1.

Miután az 1945 végén elvégzett vagyondézsma nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket, mert sem a pengő stabilitását, sem az államháztartás egyensúlyát nem tudták elérni, egy új „pénznem“ bevezetését határozták el, adópengő néven. A napi átszámítási kurzust a Magyar Gazdaságkutató Intézet számítása alapján, a fogyasztói árak után vett mintavétellel, naponta hozták nyilvánosságra. Az adókat adópengőben vetették ki, de pengőben kellett kifizetni az aznap érvényes adópengő index szerint. Ezen kívül a közüzemi díjak számlázását, a bankbetéteket és a hitelek valorizálását is adópengőben bonyolították le. 1946. január 1-én, a bevezetés napján 1 pengő = 1 adópengő volt. Attól kezdve a napi árfolyamokat a rádióban tették közre.

Ez az adópengő nem magyar találmány volt. Ausztriában, Svájcban és az USA-ban már korábban használták rövid ideig. Nálunk körülbelül 3 hónapig nagyjából működött a dolog, de áprilistól kezdve megint szétvált a két számítási alap. A hó végén már 400, pár nap múlva közel 600 „sima-pengőt“ adtak egy adópengőért.

P9. Két adópengős papírpénz: 7 különböző adójegyet adtak ki

Míg addig az adópengő csak mint imaginárius átszámítási fogalom létezett, májusban aztán ilyen bankjegyformák kiadását is elhatározták. Ezeket ugyan eredetileg nem pénzforgalmi célra szánták, bankszerű fedezet nem állt mögötte. Egy idő után az emberek elkezdtek adópengős cédulákkal fizetni. Az úgynevezett „sima-pengő“ lassan kiszorult a piacról és teljesen elértéktelenedett. Az utolsó filatéliai életjele a billiós időszaknak az 1946. július 13-án megjelent 10.000, 50.000 és 500.000 billiós értékű levélbélyegek kiadása volt. Azonban ezek már nem kerültek felhasználásra.

Képzeljék el, Kedves Olvasóim: a rengeteg, gyakran tanulatlan embernek 15 hónap alatt meg kellett tanulniuk, következő fogalmak megkülönböztetését: *pengő, orosz pengő, sima-pengő, milpengő, B.-pengő, adópengő*.

E mellett olyan, soha nem hallott fogalmakkal kellett megbirkózni, mint 100 milliárd vagy 50 billió... És ezt mind a mindennapi súlyos gondok mellett...

10.000 AP. kiadták: 1946. június 13.-án,
50.000 AP. kiadták: 1946. május 21-én,
100.000 AP. kiadták: 1946. június 13.-án,
500.000 AP. kiadták: 1946. május 21.-én,
1.000.000 AP. kiadták: 1946. május 21.-én,
10.000.000 AP. kiadták: 1946. július 18-án.
100.000.000.AP. kiadták: 1946. július 25.-én.
(6 nappal az infláció vége előtt)

P10. 10 millió adópengős bankjegy

P11. A százmillió adópengős felvágatlan négyes tömbben

Az egy milliárd adópengős névérték csak tervezés alatt állt, forgalomba nem került.

Kedves Olvasó! Ezzel befejeztük az inflációs bankjegyek áttekintését. Ezt a minimumot ismernünk kell, ha a háború utáni magyar postatörténettel foglalkozunk. Természetesen ebben a terjedelemben nem lehet részletekbe menő precíz munka, de a filatelista céljainkra így is megfelel.

FILATÉLIAI EMLÉKEK

Visszapillantásunk alkalmával lehetetlen az egész inflációt még csak egy „fast forward" metódussal is bemutatni. Ezért úgy döntöttem, hogy az „adópengős korszak" egy-két érdekes darabja mellett az infláció utolsó 6 hetét fogom felidézni, abban a tudatban, hogy gyűjtőtársaim hazánkban első alkalommal fogják e küldeményeket látni. Ezek a milpengős, a bilpengős és az adópengős korszak idejéből származnak.

1. ábra. A milpengős sorozat, 100 millió- tól 50.000 millióig = 50 milliárd pengőig

Kezdetként nézzünk meg egy szép céges ajánlott, távolsági levelet 12.000 milpengős bérmentesítéssel. A 19-es tarifa szerint 4000 milpengő a távolsági levél, 8000 milpengő az ajánlás = 12.000 milpengő.

A levél érdekessége az, hogy azt én adtam fel, személyesen a Nyugatinál levő 62-es postán annakidején. A Stern testvérek egyike, Stern Simon, az én nagybátyám volt, az irodai alkalmazottjuk pedig a nagynéném. Mivel mi akkoriban az Akácfa utca 20 szám alatt laktunk, és 12 évesen nekem az volt a feladatom, hogy naponta 18 órakor átmentem a 37-es szám alá és egy kis baksis fejében átvettem a 62-esen feladandó a napi postát. Mivel nagynéném jól fizetett, alig tudtam kivárni, hogy az óra 18-at üssön és mindennap ott álltam az iroda előtt, mint a cövek.

Elképzelhetetlen az érzés, mikor a levelet egy piacvezető cég aukcióján vagy 65 évvel később megpillantottam és „visszavásárolhattam“.

2. ábra. Távolsági levél a 19. tarifa szerint 12000 milpengővel bérmentve, 1946 június 12-röl, Pápára

Tíz nappal később indult a következő levél Nyékládházáról Péterrévé-re. /Mai neve: Backo Petrovoselo./ Azért választottam e levelet bemutatásra, mert ilyen desztinációt bizony hiába keresünk... Már a 20. tarifa volt érvényes, miszerint a közönséges külföldi levél 80.000 milpengő volt.

3. ábra, „Külföldi“ levél /Bácskába... / magyar címre, a 20. tarifával

Az ez időbeli külföldi levelekkel való foglalkozás elég tanulságos. A magas tarifák és a megfelelő bélyegek hiányában sokszor alul-, ritkábban felülbérmentesítésekkel találkozunk.

Így például az alábbi, a 21. tarifa első napján Neunkirchen-be, Alsó-Ausztriába feladott közönséges levélen, ahol a táblázat szerint már 1600 milliárd pengő bérmentesítés kellett volna, ami nem kevesebb, mint 1 billió 600 milliárd pengő. Ehhez 32 darab 50.000 milpengős bélyeg kellett volna. A levélen azonban „csak“ 27 darab van. (Véletlenül...?)

4. ábra. Levél Neunkirchenbe a 21-es tarifa idejéből, 250 milliárd pengő hiánnyal: = 5 db 50.000 milpengős bélyeg hiányzik.

Hogy a sokak által nagy szeretettel gyűjtött szállítólevelekből is bemutassak egy szép darabot, legyen itt egy Bánkból Lajosmizsére küldött szállítólevél, szintén a 21. tarifa idejéből. 5 kilóig 1.200 milliárd pengő kellett rá. A nyomtatványért járó okirati illetéket készpénzben rótták le, 500 adópengő volt a díj. De itt is hiányzik egy pár bélyeg az áttekinthetetlen frankatúrából, a 24 db 50.000 milpengős bélyeg helyett csak 23 db található, de ott van 2x10.000 milpengő bélyeg, így a postaalkalmazottnak 30.000 milpengős zsebpénzt biztosítva (az ártatlanság vélelme érvényes...)

És mi van ebben az 1 billió 200 milliárdos értékű csomagban? Használt ruha...

5. ábra. Szállítólevél 1946. június 25-ről, csomag 5 kg-ig 1.170 milliárddal bérmentve, 1, 200.000 milliárd helyett

6. ábra. A szállítólevél hátoldala

Tíz nap szünet után újabb bélyeg kiadására volt szükség, most már milliárdos jelzéssel, de mindjárt 100, 200 és 500 milliárdos névértékkel. A sorozat június 27-én jelent meg. Az előző sor legmagasabb névértéke 50.000 milpengő volt, (50 milliárd), így az új sor 100 milliárdos első értéke hézag nélkül kapcsolódott hozzá.

7. ábra. A milliárdos kiadás bélyegei

E kiadás bélyegei tanulmányozásánál megint csak külföldi leveleket ajánlanék.

Az elsőnél egy Perchtoldsdorf-ba címzett levelet látunk. Ez a helység a háború alatt Gross-Wien (Nagy-Bécs) részeként mint a 25. kerület működött, de a háború után több elővárossal megint visszakerült Alsó-Ausztriához. Tehát Budapest nőtt (1950-ben), Bécs pedig csökkent.

Még mindig a 21. tarifa volt érvényes, miszerint a külföldi közönséges levél, mint az előző kiadásnál már láttuk, 1.600 milliárd pengő volt, azaz 1 billió 600 milliárd. Ennyi is van a levélen, ezúttal a könnyebben átszámítható értékkel, de ott látunk még egy 50.000 milpengős téglavörös bélyeget is, amire semmi szükség nincs. Lehet, hogy az osztrák cenzúrának szánták borravalóként, akik le is bélyegezték! ☺

8. ábra. Levél Budapestről Bécsbe 1946. június 29-én 1.600 milliárdos bérmentesítéssel (50.000 milpengős túlbérmentesítés)

A következőkben egy Újpest-Zürich-i levelet látunk, még mindig a 21-es tarifa szerint: 1.600 milliárd a külföldi levél és 3.200 milliárd a külföldi ajánlás = 4.800 milliárd.

Újpesti provizórikus ragjegy. A kiadás első napján felhasználva (június 27.) A jobb alsó 200 milliárdos bélyeg erősen elfogazva.

Erre szokták mondani, hogy ha „a levél még a himnuszt is el tudná énekelni, akkor mindent tudna“... ☺

9. ábra. FDC-levél Zürichbe, 4800 milliárdos bérmentesítéssel 1946. június 27-én. A levél 9 napig volt úton

Hat nap telt el csak, míg megjelent a következő bélyegkiadás, az egyik legkeresettebb, legértékesebb kiadás, a billiósok. Ezeket is lépésenként adták ki, kezdve július 3-án, július 13-ig, 1 billiótól 500.000 billióig. (köznyelven „ a Galambos-kiadás“). Valódi levélen felhasználva csak a kisebb értékek fordulnak leginkább elő (50 billióig) Néha látni azonban 100.000 billiós bélyeges bérmentesitéseket is, az utolsó napról (julius 11.) Minden billiós levélnél szakértöi vélemény feltétlenül szükséges!

10. ábra. A „Galambos“ kiadás bélyegei. 1946. július 3-13

Nézzünk meg egy pár billiós levelet.

A sorban következő tarifa, – a 22. – július 1-től volt érvényes. A billiós bélyegek 1, 2, 5 és 10 billiós értékei azonban csak július 3-án jelentek meg. Tehát valódi levelek csak ettől a naptól kezdve fordulhatnak elő. De ez a tarifa már másnap megváltozott, július 4-től már jött a 23-as tarifa, mely szerint például egy távolsági levél 40 billióról 2.000 billióra drágult!

De most még a 22-nél tartunk. Létezik-e egyáltalán ezen egy napról megmaradt, valódi levél? Igen.

Egy távolsági levelet láthatunk Budapest 72 postáról Kisújszállásra, július 3-án feladva és 20 darab 2 billiós Galambos bélyeggel bérmentesítve, a 40 billiós tarifa szerint. A látványos, 20 bélyeges frankatúrával kétségtelenül egy értékes és érdekes darab.

11. ábra. 40 billiós levél július 3-án Budapestről vidékre

A következő, igen látványos darab e munkám második fénypontja.

A Pálffy család észak magyarországi ágából származó gróf Pálffy Károly Pozsony vidékén élt birtokain 1944-ig, amikor menekülnie kellett az oroszok elöl. E menekülés stációi voltak: Heidenreichstein Alsó-Ausztriában, Kremsegg kastélya Kremsmünster közelében Felső-Ausztriában, majd Kitzbühel Tirolban.

Ügyvédjei budapestiek voltak és egy ilyen ügyvédi levél származik az egyetlen lehetséges napról, július 3-ról. A levelet eredetileg Heidenreichsteinbe küldték, ahonnan a 2. stáció címére, Kremsmünsterbe utána küldték.

12. ábra. 22. tarifa szerint 160 billió pengős külföldre küldött levél a budapesti 62-es postahivatal 46. VII. 3. 20 órai bélyegzéseivel.

A tarifa külföldi levélre 160 billió pengő volt és csakugyan, a levél két oldalán összesen 32 db 5 billióssal az ennek megfelelő összeg található, melyek közül azonban csak a hátoldal bélyegei vannak értéktelenítve.

Ha figyelmesen megnézzük a levelet, látjuk azonban, hogy azt ajánlott feladásra tervezték. A lila cenzúra-bélyegzőtől balra fent látható az odagépelt „rec" szó. De amikor a postán hallották, hogy ez további 320 billióba került volna, lemondtak róla és áthúzták. Így jött létre ez a szép inflációs-gyöngyszem, mivel hely már nem lett volna ennyi további bélyegre...

Másnap, július 4-én már a 23. tarifa volt érvényben és 2.000 billióba került egy vidékre szóló levél.

13. ábra. Levél Budapestről Pécsre július 4-én az egynapos türelmi idő kihasználásával, a 23-dik tarifa idejéből, a 22. szerint bérmentesítve

Elképzelhető, mekkora lehetett az ijedtsége a feladó Selmeczi Ernő küldöncének, amikor az ablaknál meghallotta azt a Hiób-hírt[1], hogy a levél feladása, amihez a főnöke 40 billió pengőt adott neki, aznap már 2.000 billióba kerülne.

A postatisztviselő látta a küldönc kétségbeesését, így hát segített rajta. Rátette ugyan az előző napos, olcsóbb tarifának megfelelő 40 billiót, de nem bélyegezte le, hanem azt mondta neki, hogy vigye ki az utcára és dobja be a leveles ládába. Így az egynapos türelmi idő lett figyelembe véve, mely szerint meghatározott időben küldeményeket az előző tarifa szerint még elfogadtak, ha például azt postaládában találták.

Hogy ezt honnan tudom? Sehonnan sem, de kikövetkeztethető, mert akkoriban a billiós kiadás bélyegeit otthon nem tárolhatták, a kiadás körülményei miatt. Az ablaknál viszont a levelet ennyire alulbérmentesítve nem fogadhattak el...

Volt még egy külföldre ment Pálffy-levelem billiósokkal, de sajnos meg kellett válnom tőle, és már nem tudom rekonstruálni. Összesen 3 külföldi levélről tudok mindössze ezen időkből!

A billiós kiadás július 3-tól, az első bélyegek megjelenésétől kezdve mindössze néhány napig, július 12-ig volt felhasználható. A július 13-án megjelent utolsó bélyegekre, a 10.000, az 50.000 és 500.000 billiós névértékűekre már nem volt szükség.

A billiós, galambos kiadással lezárult egy időszak, mely 20 évig véste az ország arculatát: a pengős idő. Illetve addigra már „sima pengő".

Igy nevezték szegény pénznemünket, ha nem biggyesztették hozzá a mil- és bil- jelzőket. Július

[1] Hiób-hír = rossz hír, Jób nevéből származik. (A szerk.)

második felében , amikor az adópengővel „új“ pénznem került használatba, 1 adópengő = $2x10^{21}$ simapengő volt, azaz 2 ezer trillió pengő. Mindössze egy adópengő! De a legkisebb névértékű pénzjegy 10.000 AP-nél kezdődött! Tehát tessék azt most beszorozni 10.000-rel, 2 ezer trillió-szor 10.000 akkor az annyi mint,... na, megy? Én sem tudom mennyi...

És, emlékezünk még? Január 1-én, az adópengő bevezetésénél a kurzus 1:1 volt!

AZ UTOLSÓ KÉT HÉT – az adópengős bélyegkiadás története, 1946. július 15.-július 31.

Amikor ezen munkán dolgozom, optimista gyűjtőtársaink különböző rendezvényekkel 2021-re, az adópengős kiadás 75-dik születésnapjára készülnek. Hogy sikerülni fog-e, azt a vírus fogja majd eldönteni és ma még nem tervezhető biztosra. „Für alle Fälle” (mindenesetre) álljon itt azonban egy tanulmány, mely hazánkban első alkalommal ismerteti illusztrálva is ezek használatát. Épp ideje, ennyi idő után.

Első alkalommal végeztem egy felmérést a létező anyagból, mely természetesen nem 100%-os, de jó áttekintést nyújt. A világ 4. legnagyobb és legismertebb adópengős anyagából (Bernáth†, Morgan, Glatz, Nagy) válogatott darabokat mutat be. (Azok gyűjteményeit, akik nem kommunikálnak, sajnos nem lehet bemutatni...)

Ezen darabok néhánya eddig csak a bélyegvilágkiállítások látogatói számára volt látható. A Kedves Olvasó megint abban a kellemes helyzetben van, hogy otthon a fotelben élvezheti őket.

Tehát július 15-ét írunk, mint az adópengős filatéliai éra kezdetét. Az adópengős sorozatot pedig csak 16-án kezdték kiadni. Egy tévedés? Nem, az előtte való nap már megjelent egy kiadás adópengős névértékkel, a „Vasútjubileum“ sorozat. A 4 értékből álló jól sikerült sorozat, megint csak Konecsni tervezéséből, a Pest-Vác-i gőzvasút indulásának 100. évfordulójára adatott ki. Levélen felhasználva alig ismert, néhány sorozat felragasztásától eltekintve. Akkor már híre ment az új pénz küszöbön álló bevezetésének és még a filatelistáknak sem volt sok játékterük abban az időkben. Mindenki azzal volt elfoglalva, hogyan tudja csöppnyi vagyonát átmenteni a forint világába.

14. ábra. Az adópengős Vasútjubileum kiadás, 1946. július 15-én

De már másnap, július 16-án megjelent az adópengős forgalmi sorozat két első, zöld bélyege, 5.000 és 10.000 adópengős névértékkel. Ha ezeket a bélyegeket jól megnézzük, észrevesszük, hogy azokat nem új klisével nyomták, hanem a június 27-én kiadott milliárdos sorozat olajszínű bélyegei helyett ezúttal zöld színben kerültek kiadásra és a „MILLIÀRD P“ jelzést „adópengő“-re felülnyomták. Új bélyegkép tervezésére már nem volt idő.

15. ábra. Az adópengős sorozat bélyegei

A megjelenés időpontjában a 25. tarifa volt érvényben, július 12-től július 17-ig bezárólag. Akkoriban: helyi levél 10.000 AP, vidéki levél 20.000 AP, külföldi levél 80.000 AP, ajánlás belföldre 40.000 AP, külföldre 160.000 AP volt. Itt is a külföldi leveleket preferálom, mert azok ritkábbak és látványosabbak.

Elsőként egy Ó-Turára, Észak-Magyarországra címzett szlovák nyelvű levelet látunk egy expressz ragjeggyel, július 16-án feladva 230.000 AP bérmentesítéssel. Mivel a külföldi levél tarifája 80.000 AP volt, 150.000 AP bélyeg maradt az expressz küldés címén. Csak hogy ilyet hiába keresünk a tarifákban...!

16a. ábra. Expressz levél címoldal Ó-Turára.

16b. ábra. A 25. tarifájú expressz levél hátoldala. 80.000 AP a levél, 150.000 AP az expressz tarifa külföldre.(?) Noha a 72-esen csak tudták, mit csinálnak...

A 25-ös tarifa utolsó napján adták fel az alábbi levelet Bécsbe, ajánlottan, 240.000 AP össznévértékű bérmentesítéssel. Itt megint csak 80.000 AP a külföldi levél és 160.000 az ajánlás. Az aznap kiadott 20.000 és 50.000 AP-s bélyegek még nem érkezhettek meg a postahivatalokba, azért a sokbélyeges bérmentesítés.

17. ábra. Bécsbe küldött ajánlott levél a 25-ös tarifa utolsó napjáról, július 17-ről. Hátoldalon 240.000 AP-s helyes bérmentesítés, Budapest kisforgalmú 30. sz. postahivatalából

Innét újabb tarifaváltozás következett. Július 18-tól 23-ig bezárólag a 26-os tarifa volt érvényes. Az alább látható nagyformátumú levél túlsúlyos lehetett, így a bérmentesítést így oldhatjuk meg: külföldi levél 400.000 AP, további 20 gr 250.000 AP, külföldi ajánlás 800.000 AP, összesen 1 millió 450.000 AP.

De erre 1.500.000 AP-t ragasztottak. Ki járhatott rosszul?

Ennél a levélnél elgondolkodtam: milyen érzés lehet a Marosvásárhelyi Anyakönyvi Hivatalnak magyarul címzett küldeményt Targumures-re küldeni, a Judetul Targumures-re, Romániába?

18. ábra. Túlsúlyos levél Marosvásárhelyre 1946. július 22-én Budapest 64 hivatalból, 1.500.000 AP frankatúrával, 50.000 AP-vel túlbérmentesítve

Kedves Olvasó! Elértük az infláció tetőpontját, mindenféle szempontból. A legendás 27-es tarifa, mely július 24-töl egy hétig, július 31.-ig volt érvényes, rendkívüli ritkaságokat tartalmaz. Július 26-án megjelent az adópengős sorozat utolsó két értéke is, az 1 és 5 milliós adópengős bélyegek, piros színben, melyek szinte szimbolikusan jelzik az infláció végét: „Állj!“ Ezen piros bélyeggel bérmentesített küldemények rendkívül ritkák és keresettek.

Nagyon boldog és büszke vagyok, hogy bemutathatom a kiadás néhány ritka levelét, melyeket valószínűleg még senki nem látott Magyarországon, vagy talán csak egy-két darabot belőlük.

Nézzük meg például az alábbi levelet. Az első benyomás: sok-sok zöld bélyeget látunk rajta. Július 24-én adták fel ajánlva Jászszentlászlóról, de valami okból Szankon adták fel, vagy 7 km-rel arrébb. Az nap még a piros bélyegek nem jelentek meg, ezért zöldellik annyira a levél.

Ha megszámoljuk a sok bélyeget, látjuk, hogy 40 db 100.000 adópengős bélyeg mellett 10 db. 80.000-es bélyeg van, tehát a bérmentesítés 4 millió 800.000 AP-t tesz ki. Ennyi volt a tarifa szerint a KÜLFÖLDI ajánlott levelek tarifája. De ez a levél BELFÖLDI volt, amire „csak“ 400.000 + 800.000 AP kellett.

A szerencsétlen kuncsaft rossz napot fogott ki, a postáskisasszony a 27-es tarifa első napján nem volt egészen tisztában az új helyzettel, vagy lemondták az esti találkát és nem volt ott a feje, így hát Görög úrtól a szükséges tarifa 4-szeresét vasalta be. Így jött létre a létező legtöbb zöld bélyeget viselő belföldi hajmeresztő levél, 50 darabbal!

Az eddigi legszebb zöld levél, amit láttam!

19. ábra. Belföldi ajánlott levél, tévesen a postán külföldinek minősítve és bérmentesítve 1.200.000 AP helyett 4.800.000 AP-vel, 1946. július 24-én, a 27-es tarifa első napjáról, Szankról Budapestre, 50 darab bélyeggel.

A PIROS 1 MILLIÓ ADÓPENGŐS

A következő közönséges levélen már ott találjuk a piros 1 milliós adópengős bélyeget. A tarifa a 27-es tarifa idejéből a levél vidékre 400.000 AP volt. Miért tettek rá ennek több mint dupláját? Talán azért, mert nem volt elég pénz a feladónak az ajánlásra (+800.000 AP) de későn szólt a postáskisasszony, már ragadt rajta a piros bélyeg. Minden esetre, mint közönséges küldemény 1 milliós adópengős bélyeggel nagy ritkaság.

20. ábra. Távolsági levél július 30-án Dunaföldvárról Budapestre, 400.000 AP helyett 1 millió AP-s bélyeggel bérmentesítve

Egy levelezőlapon aztán lájuk, mi került csakugyan 1 millióba. Egy levelezőlapot adtak fel Viszlóról, Borsod megyéből (utolsó posta Rakaca). De hol? Az 50 km-re arrébb fekvő Miskolcról. A hivatalos, közületi levelező lap fontos volt, nem bízták a kis postahivatalra, hanem elvitték Miskolcra, az infláció utolsó napján feladva. A 200.000 AP-s távolsági levelezőlap + 800.000 AP ajánlás pontosan 1 millió AP-s díjat tett ki. A szóló piros bélyeges küldemények igen ritkák!

21. ábra. . Utolsó napi ajánlott, távolsági levelezőlap Miskolcról Budapestre 1 millió AP-s bélyeggel, a 27-es tarifa utolsó napjáról

Mivel ilyen ritkaságok, megérdemlik, hogy még egy pár darabot közelebbről megtekintsünk. Így például egy, Tatán feladott helyi ajánlott levelet. Noha a helyi 2-es posta kebelén felül futott, filatelista jellegét nem lehet posztulálni, igy fogadjuk el, mint helyi különlegességet. A helyi levél 200.000 AP volt, az ajánlás 800.000 AP, így összesen kijön az 1 millió. Egy másik, helyi ajánlott levelet (Budapest kivételével) 1 millióssal nem ismerek.

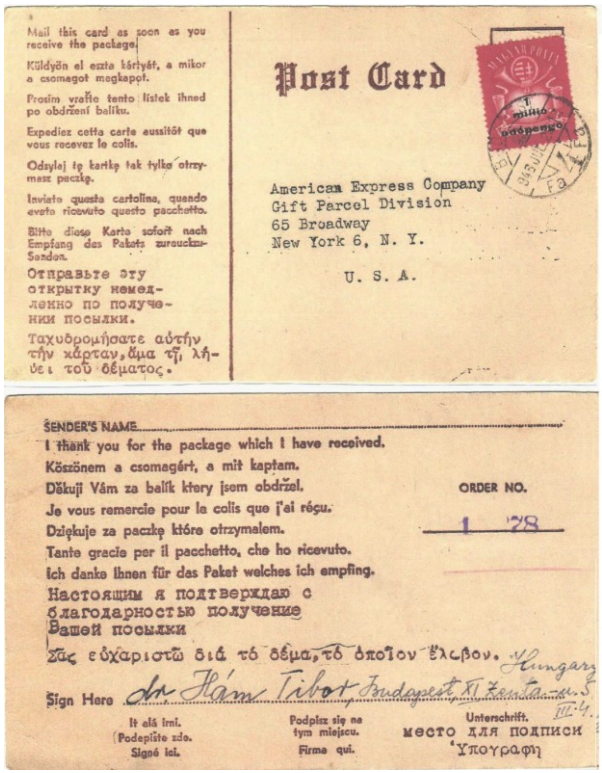

22. ábra. 1 milliós AP levél helyi ajánlott küldeményként, július 31-én

De még egy érdekességet be kell mutatni, nem lehet ellenállni neki. Akkoriban a Posta egy helyi ajánlott levelet például Tatán az egyik utcából a másikba annyiért vitt el, mint egy levelezőlapot akár Hawaii-ba: 1 millióért.

A bizonyíték: Ha egy magyar személy egy az USA-ból származó CARE szeretetcsomagot kapott, akkor a hozzácsomagolt POST-CARD visszaküldését kérte az American Express Company, a címzett adataival, a helyes kézbesítés ellenőrzésére.

A külföldi levelezőlapok díja 1 millió AP volt, függetlenül attól, hogy a küldemény hova ment, Bécsbe vagy Honolulu-ba.

23. ábra. A CARE csomag válaszlapja, elő- és hátoldala, New York-ba. A nagyításnál figyeljük meg a magyar szöveg gondos megfogalmazását.

Egy millió 200.000 AP-be került egy távolsági ajánlott levél belföldre, 400.000 AP levéldíj és 800.000 AP az ajánlás. A Közellátásügyi Minisztérium Cséplésnyilvántartó Kirendeltség levéltárának a selejtezés kori megszerzését egy éber filatelistának köszönhetjük, így néhány akkori kincs megmentését is. (lásd a 19. ábrát is!) Ebből a nagyobb leletből álljon itt egy szép levél Pápáról, július 30-án.

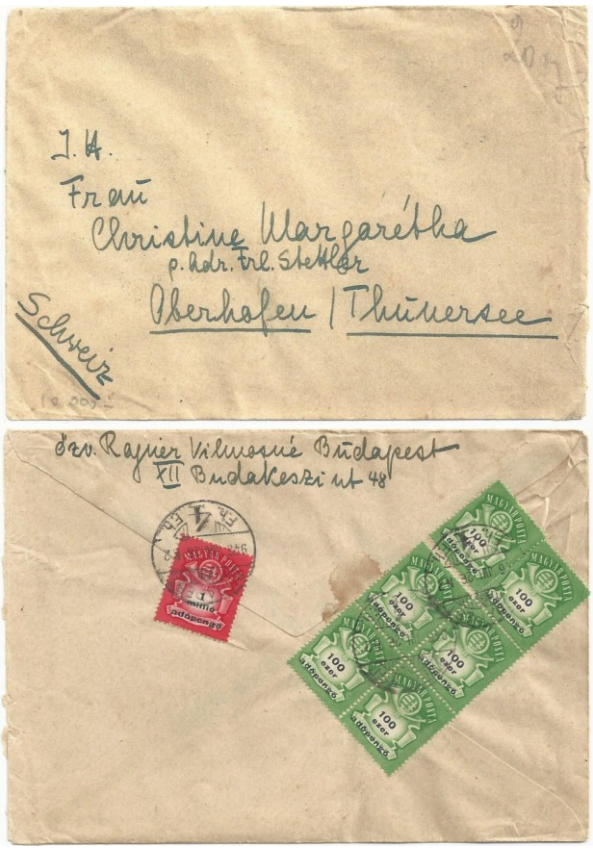

24. ábra. Ajánlott levél Pápáról Budapestre 1.200.000 AP-s bérmentesítéssel az utolsó előtti napról, július 30-án

Míg a legtöbb akkori belföldi levél a magas tarifák miatt csak közületi volt, a külföldre menő küldeményeknél más volt a helyzet. Ott az 1.600.000 AP-s tarifa volt érvényben egy közönséges levélért. Nézzünk meg két ilyen, Svájcba menő levelet.

Az elsőn, július 26-án az 1 milliós piros adópengős bélyeget látjuk, mint elsőnapi felhasználást. Egyébként nem egetverő szenzáció, de az infláció végén már nem túl sűrű a levegő és ritkák az ilyen dokumentumok.

Apropó, levegő. A levél feladója Budán, a XII. kerületben lakott. Akiknek akkoriban külföldi kapcsolataik voltak, általában nem a pesti füstös levegőt szívták, hanem a budai ózondúsat...

25.ábra. Közönséges levél Budapestről Oberhofenbe, Svájcba, július 26-án, a piros adópengősök első napján

A következő, hasonló levél szintén svájci, hárombélyeges bérmentesítéssel. Ez is egy külön gyűjtési terület az infláción belül, a legkevesebb lehetséges bélyeges bérmentesítés. A levél feladója szintén a XII. kerületben – a Torbágyi úton - lakott. Viszont a levelet a belvárosi 4-es postán adták fel, mert ugye biztos, ami biztos...

26. ábra. Svájci levél 1.600.000 AP-s bérmentesítés július 29-én

A legdrágább tarifa-lépcső a 4.800.000 AP. volt, a külföldi ajánlott levelek díja. 1.600.000 AP a levél és 3.200.000 AP az ajánlás. Hadd mutassak be itt egy Denver, Colorado-ba küldött küldeményt. Ezek a frankatúrák mindig a levelek hátoldalán vannak, mert minimum 8 bélyeg kellett rá.

27. ábra. Ajánlott levél Denverbe 4.800.000 AP bérmentesítés

Végezetül hadd álljon itt még egyszer egy gróf Pálffy levél, ezúttal Kiszomborból, a román határ mentéről Szeged és Makó között, az infláció utolsó napjáról. A levelet 1.600.000 AP helyett 2.000.000 AP-vel bérmentesítették. Valószínűleg a kis helységben az utolsó napon nem volt már megfelelő darabolású bélyeg.

28. ábra. Levél Kremsegg bei Kremsmünsterbe, július 31-én, gróf Pálffy-nak, Kiszomborból. 1.600.000 helyett 2.000.000 AP-s túlbérmentesítéssel

Tisztelt Olvasó! Ezzel elérkeztünk az utolsó állomásunkhoz!

AZ 5 MILLIÓ ADÓPENGŐS LEVELEK

A legnagyobb piros 1 milliós bélyeggel lerótt levéldíj 4 millió 800.000 AP volt, mint egy külföldi ajánlott levél díja. Ilyenekkel néha találkozunk, létezik egy pár darab. De már ebből a dimenzióból is láthatjuk, hogy az 5 millió AP. bélyegre nem volt szükség.

Szükség nem volt, de léteznek. Ezeket a leveleket a gyűjtő-társadalom talán még sosem látta, és valószínűleg nem is fogja többet látni. Ezek az eldugott széfek féltett kincsei. Annál nagyobb az örömöm, hogy a Kedves Olvasónak mindjárt öt darabot is bemutathatok e ritkaságokból. Erre hazánkban még nem volt példa.

Az első levél egy egybélyeges 5 millió AP-s ajánlott levél külföldre. A címzett *Franz See*, a helység Seewalchen am Attersee, Felső-Ausztriában. A levél, mint már tudjuk, nem tarifahelyes, hanem 200.000 AP-vel túlbérmentesített, tehát 4 millió 800.000 AP helyett, az 5 milliós bélyeg felhasználásával.

Ki volt Franz See? Egy nagy magyarbarát osztrák filatelista, aki megérdemli, hogy itt néhány mondattal megemlékezzünk róla.

A két háború között az Osztrák-Bolgár Tabakművek igazgatója volt Szófiában. Ott a forrásoknál, kiélhette filatéliai vágyait és nagy mennyiségű anyagot gyűjtött össze az Osztrák Posta a Levantében, a magyar privát (hotel)-posták Erdélyben, (Hohe Rinne, Magura, Bisztra), magyar újdonságok futott leveleken, bolgár postai teljesek, hogy csak egy párat említsek. Mint jól kereső gyárigazgató, sok mindent megengedhetett magának, az olcsó Bulgáriában, – ez esetben csakugyan – (vigyázat, szó-vicc!) bagóért.

Mikor azonban jött az összeomlás, 1944-ben, neki is menekülnie kellett haza Ausztriába, ahol először Seewalchenbe került. Itt, még a nehéz időkben is érdekelték a modern küldemények. Az 55-es években, mikor Ausztriából kivonultak a megszálló csapatok, visszamehetett Bécsbe, ahol nyugdíjazták és az Osztrák Tabak vállalat szolgálati lakásába került.

Én 1970-ben kerültem ismeretségbe vele, vasárnap délelőttönként a bécsi bélyeg-klubban találkoztunk. Nemsokára észlelte érdeklődésemet a Hohe Rinne és a Havasalföldi és Moldvai Magyar Postahivatalok iránt, 1867-1869 között. Kb. havonta egyszer meg-meg-kérdezett, hogy érdekelne-e egy küldemény, melyet mosolyogva átadott. Akkoriban még nem tudtam sokat e területekről, és ő mindig megmagyarázta nekem, miért érdekesek ezek a levelek. Akkoriban a romániai Magyar Posta levelei csak annyit értek, mint mondjuk a konstantinápolyi, vagy a szmyrnai levelek. See úr viszont tudta az igazságot, de „nonchalant" szerénységével nem használta ki tudását és az akkori, alacsony árakért engedte át nekem ritkaságait.

Főleg neki köszönhetem az első és egyetlen akkor létezett „Magyar Posta Romániában 1867-1869" gyűjteményem létrejöttét, mely összesen 9 aranyérmet nyert FIP világkiállításokon.

Ugyan így kiépült a magyarországi privátposták gyűjtemény is, így 1984 és kb. 2000 között mindig szerepelt egy Large Vermeil-re értékelt magyar anyagom is FIP kiállításokon, az akkoriban hatalmas G.S. Ryan nagy-arannyal díjazott mellett.

Franz See úr nagylelkűsége nélkül e gyűjtemények soha nem jöhettek volna létre. Így azonban mindkét nagy anyag magyar kézbe került. Ez volt Franz See történelmi érdeme.

Később See úr páciensem is lett és így életútján végigkísérhettem, amíg a Jó Isten magához nem szólította. Odahaza hunyt el szeretett bélyegei között, ami az utolsó kívánsága volt.

Ez az 5 millió adópengős levél háttere. Ezt el kellett most mondanom.

A kismérvű túlbérmentesítés nem játszik nagy szerepet e levélnél. Bob Morgan (USA) kiváló inflációs szakember szerint csak 4 darab létezik 5 millió AP-s egyedi bérmentesítéssel.

29. ábra. 5 millió AP-s egybélyeges bérmentesítés július 31-én, az utolsó napról Budapest 114-es hivatalból Seewalchenbe, Felső-Ausztriába

A következő ajánlott levélen is egy 5 milliós bélyeget látunk 800.000 AP zöld bélyegek kíséretében. Tehát amit írtam, hogy egy külföldi ajánlott levél 4.800.000 AP-be került, téves? Vagy ez a levél is túl van bérmentesítve?

Ha jobban megnézzük a 27-es díjtáblázatot, azt találjuk, hogy a 2. súlykategóriás külföldi levélre 5.800.000 AP díj kellett, így ez a svédországi levél helyesen van bérmentesítve, az 5 milliós bélyeg tarifahelyesen szerepel a borítékon, ezzel a kombinációval egy szinte egyedülálló darabot létrehozva, mely magasan kiemelkedik az inflációs küldemények közül. Ráadásul a piros bélyeg elsőnapi felhasználású.

30. ábra. Svédországi túlsúlyos ajánlott üzleti levél július 26-án Budapest 4-es főpostáról Stockholmba, 5 millió 800.000 AP-s bérmentesítéssel

Egy hasonló, 5 millió 800.000 AP-s levelet szeretnék még bemutatni. Ez egyike azon leveleknek, melyeken mindkét piros bélyeg szerepel. Ez 200.000 AP túlbérmentesítést jelent, egy elnézhető dimenzióban. Belgiumba két levél ismeretes ebből az időből, ezzel a bérmentesítéssel szintén két darabról tudunk. Természetesen Székely Sándor bélyegkereskedő kuncsaftjának a csekély túlbérmentesítést szó szerint a portókasszából fizette. A levél fantasztikus ritkaság.

Nagy számok elnevezései

	magyar	angol
10^6	millió	million
10^9	milliárd	billion
10^{12}	billió	trillion
10^{21}	trilliárd	sextillion
10^{24}	kvadrillió	septillion
10^{27}	kvadrilliárd	octillion

Elnevezések az inflációs banjegyeiken

milpengo = millió pengő

B.-pengo = billió pengő

31. ábra. Túlsúlyos levél 6 millió AP-s frankaturával , valószínűleg az 5.800.000 AP helyett Antwerpenbe, július 27.-röl, a 7-es postáról. Ajánlott levél külföldre: 4.800.000 AP, a túlsúly díja + 1 millió = 5.800.000 AP.

Az 1946. július 31-i leveleinkkel elérkeztünk az infláció végére. Az adópengős korszak a forint bevezetésével véget ért. Igen? Szó sincs róla!

Az új pénz elosztása az egész ország összes településére szép terv volt, csak hogy lehetetlen és az adópengős bankjegyek és bélyegek továbbra is nagy szerepet játszottak a pénzügyi vérkeringésben.

Mindenek előtt meg kell mondanunk, hogy az adópengős bankók szeptember végéig érvényben maradtak! A bélyegek is, így például az 5 milliós bélyeg új értéke 2½ fillér volt, így a hiányzó aprópénz miatt két ilyen bélyeget elfogadtak 5 fillér visszajáró pénz fejében.

Ès mi volt a bélyegfronton?

Rendkívül boldog vagyok, hogy két gyönyörű, látványos, egyedülálló ritkaságot tudok végezetül bemutatni.

A Postai Rendeletek Tára (P.R.T.) július 29-i számában a következőket rendelte el:

„A postahivatalok f. évi augusztus hó 1-től kezdődően a P.R.T. e számában megjelent új díjszabásnak megfelelően minden díjat forintban kötelesek megállapítani.... A jelenleg forgalomban levő összes adópengő névértékű postabélyegeket folyó évi július 31-ével a forgalomból kivonom....“

Majd 2 nappal később, az augusztus 1-i számban:

„... Különböző okok miatt a forgalom ellátásához szükséges bélyegmennyiség csak fokozatosan készülhet el, ezért felhívom a postahivatalok figyelmét azzal, hogy a bélyegek nagyobb mennyiségben való kiszolgálásától tartózkodjanak....“

E sajátságos magyarsággal fogalmazott előírás azonban nem rendelkezik arról, mi történjen, ha a meghirdetett értékcikkek nem érkeztek meg időben.

Addig ugyanis az infláció alatt a bélyegelosztás mindig csak a fennálló készlet *kiegészítésére* szolgált. Ez nem igényelt olyan pontos stratégiát. Most viszont első alkalommal egy csapásra az egész országot egy teljesen új kiadással kellett ellátni, legalább is a 4 db az első napon rendelkezésre álló Forint-filléres bélyegekkel: 20, 30, 60 fillér és 1 Ft névértékben. Hogy az nem működött 100%-osan, annak az akkori lehetőségek tudatában világosnak kell lenni.

Így például a kisebb falvak először csak a távolsági levelekhez szükséges 60 filléres bélyegből kaphattak. Az kellett ott leginkább. Helyi leveleket ott nem nagyon írogattak. (levlap 20, levél 30 fill. helybe.) Külföldre sem nagyon (1 Ft).

De hogy szegény postások mit csináljanak, ha mégis csak szükséghelyzet állna elő, arról nem intézkedtek külön. Készpénzes fizetést? Aprópénz nagy hiánycikk volt az első időben. A már „visszavont“ adópengős bankjegyeket elfogadni? Kétes..

És akkor beállít egy román határ menti elhagyatott kis postahivatalba 1946. augusztus 4-én Kun Szabó Béla apátfalvi lakos és Grázba szeretetett volna egy hétköznapi levelet feladni, egy ott élő honfitársának, kezében egy 1 forintos érmét szorongatva.

Ezzel beírta magát a magyar infláció nagykönyvébe.

Nézzük meg tehát a szóban forgó levelet. Egy 60 filléres új bélyeg kíséretében mindkét oldalán 16 db. 5 millió adópengős bélyeg van! Hogy történhetett ez? A 60 filléres bélyeg már 4 napja érvényes volt. Az adópengősök már 4 napja állítólag nem. A külföldre szóló közönséges levél díja 1 forint volt, tehát a 60 fillérhez még 40 fillér kellett volna.

Csak ilyen bélyeg az ellátmányban még nem volt. A készpénzes kiegészítésre pedig nem volt aprópénz. De volt ott még maradékként egy pár darab 5 millió adópengős bélyeg, melyekre a kis faluban nem volt szükség. Mi lenne, ha a hiányzó 40 fillérért ilyen bélyegeket ragasztana fel? - gondolta a postás....A levél úgyis Grázba, tehát külföldre menne. Ott úgysem törődnek majd ilyen dolgokkal.

32. ábra. Hétköznapi levél Apátfalváról Grázba, 1946 augusztus 4-én 60 filléres „Munkás“ és egy tízes blokk és két hármas csík 5 milliós adópengős bélyeggel, ami az 1 forintos tarifa a rendeletnek szó szerint megfelelő korrekt, forintra történő átszámítása.

De mindjárt 80 millió adópengőt? 16 darab 5 milliót díj-kiegészítésként? Az első hallásra igen magas összeg így értendő: egy 5 milliós bélyeg pontosan 2,5 fillért ér. Ha 40 fillért kell összehozni, akkor 16 darab kell belőlük (16x2.5 fillér = 40 fillér), Így a postás megszabadult a már kivont bélyegektől és a levél is akadálytalanul elindulhatott Grázba. Így jött létre ez a csodálatos, színes, vegyes bérmentesítésű egyedülálló levél, a magyar háború utáni filatélia gyöngyszeme.

A levelet Grázban a brit polgári cenzúra kétszer is ellenőrizte, amit egy piros és egy lila bélyegzővel is igazoltak, két különböző újra-leragasztó csíkkal ellátva, két különböző cenzor- számmal. A levél Bob Morgan nagy amerikai speciál gyűjteményében van több mint 20 éve, ezért nem ismerik Magyarországon.

Erre természetesen más településeken is volt példa, csak a gyűjtök nem nagyon figyeltek fel a bélyegzők dátumára. Például van gyűjteményemben egy másik levél is, melyet augusztus 6-án adtak fel a Túrkevei Polgármesteri Hivatalból Budapestre, egy 500.000 AP-s bélyeggel, probléma nélkül továbbítva. Csak ott nem számították át az új tarifát a régire, mert akkor a 60 fillérért, a korrekt átszámítással 24 darab 5 milliós piros adópengős bélyeget kellett volna felragasztani (1 db. 5 milliós AP bélyeg = 2,5 fillérrel, akkor 60 fillér = 24 db. 5 milliós bélyeggel). Így viszont még a régi tarifa szerint, (400.000 AP) egy csekély felülfizetéssel 100.000 AP „borravalóért“ elvitték a levelet. Ezt azonban csak megemlítem,mert a levél nem eléggé dekoratív és csak rontaná az eddig bemutatott szép képek színvonalát.

Az utolsó, „zöld“ adópengős leveleknél láthattunk egy teljesen teleragasztott, 4.800.000 AP -s levelet, melynek díját tévedésből szabták ki. A következő képen viszont látunk egy levelet, mely teljesen piroslik.

Egy kis kelet magyarországi faluban, POLGÀR a neve, (Tiszaújváros közelében) 1946. augusztus 1-én, a forint első napján, egy ajánlott levelet akart valaki feladni a Magyar Központi Illetményhivatal Honvédelmi Csoportjának a budapesti Várba, a Fortuna-köz 2-be. Csak a postahivatalban a forintos bélyegek, - még a 60 filléresek sem -, nem érkeztek meg. Készpénzes kiegyenlítésről nem intézkedtek. Mit tegyenek? Ugyanazt, mint Apátfalván, a szegény postás az ott is haszontalanul heverő 5 milliós AP-s bélyegeket használta fel, de ott még többet, 40 darabot!

Képzeljük el: 1 adópengő akkor 2 trilliárd pengőt „ért“. Az egy 2-es és utána 21 nullás. De a levélen 40 db 5 milliós AP = 200 millió adópengő van! Ez pedig egyenlő egy 4-es és utána 29 nullával, ami 400 kvadrilliárd pengőnek számit. Ezzel a bérmentesítéssel ez a levél VILÁGREKORD, nem hiszem, hogy lehetséges lehetne a magasabb értékű franktúrát egy levélre ragasztani.

Apropó, ragasztani. Jó szemű filatelisták észrevehették, hogy ez a 200 millió adópengős összeg egy ajánlott levélre nem volt elég. Annak a tarifája így lett volna: távolsági levél: 60 fillér, ajánlás: 1.40 Ft = 2 forinttal, ami 400 millió AP lenne. Tehát a levél *alulbérmentesitett*. Ha hisszük, ha nem, 1 forint hiányzik róla, vagyis nem 40, hanem 80 darab 5 millió AP-s bélyeg kellett volna rá! E hiány igazi okát ma már nem tudjuk rekonstruálni. A legvalószínűbb az, hogy a postás az őrület határán teljesen jogosan feladta a küzdelmet.

Ez a levél hazánkban szintén ismeretlen volt 2019-ig, tudomásom szerint csak egyszer, Amerikában volt kiállítva Bernáth professzor legendás gyűjteményében. Miután a levél hozzám került, így be tudom ezt is mutatni, mint a gyűjtemény harmadik és egyben utolsó fénypontját.

33 ábra. A VILÀGREKORD LEVÈL 40x5 millió AP frankatúrával Polgár-ról Budapestre. 1946 aug. 1-én. 400 kvadrilliárd pengős frankatúra.

Láthatjuk tehát, hogy az adópengős korszak nem ért véget július 31-ével, mint ahogy néhány mai „szakértő“ állítja. Az átállás forintra nagy erőfeszítésekbe került és csak 1946. szeptember 30-ra ért véget.

Akkor vonták be csak az adópengős adójegyeket. Addig számtalan rögtönzésre kényszerült a lakósság, amit azonban egy jobb jövő reményében könnyebben elviseltek. Az adójegyeket továbbra is kötelező volt elfogadni!

Az utolsó, „átmentett“ 2 db 100 millió adópengős jegyemért egy alumínium forintot kaptam. Istenem, milyen boldog voltam....

EPILÒGUS

E munkában közlendő küldemények válogatása közben kaptam Bob Morgan gyűjtőtárstól az alábbi levelet. Az első pillanatban elállt a lélegzetem, mint ezen munka közben olyan sokszor. A csodás, színes értéklevél a rettenetes 52.400.000 AP-s bérmentesítésével, teljesen szabályosan egyenként felragasztva, a rózsaszínű „Értéklevél /Valeur déclarée“ címkével, az 1 és 5 milliós vegyes felhasználással, (Bob szerint kettő létezik, lásd a Székely levelet Antwerpenbe), az utolsónapi felhasználás, sőt, az utolsó órákban, csodálatos!

A levélben 100 db 100 millió adópengős bankjegyet küldtek, összesen tehát 10 milliárd AP értékben. A tarifát így lehet megoldani:

Harmadik súlyfokozatú helyi levél 600.000 AP

Ajánlás 800.000 AP

Biztosítási dij, az értékdeklaráció szerint 51.000.000 AP

Összesen 52.400.000 adópengő. A felragasztott 21 darab bélyeg értéke pedig pontosan ennyi.

De, amiért az a küldemény az „Epilógus“ fejezetbe került, azt csak a második ránézésre látjuk: Az értéklevelet egy zalaegerszegi postatiszt „adta fel“ a hivatali kollégájának, (a feladási bélyegzőn N betű/) aki az „érkezési bélyegző“ szerint ugyanabban az órában kézhez is vette. (Az érkezési bélyegzőn „J” betű.) Tehát a levél a helyi postahivatal épületét nem hagyta el. Az én teóriám: (már megint, de legtöbbször helyesnek bizonyulnak ☺)

Az inflációs levelek, mint láttuk, embertelen erőfeszítésekre kényszerítették a hivatalok személyzetét. A magasabb matematikában nem járatos alkalmazottaknak naponta kellett megküzdeniük az állandóan változó problémákkal. Érthető volt hogy a hivatalban megünnepelték e nehéz idők végét és az utolsó órákban, valószínűleg a zárás és néhány kupica barack után egy emléket állítottak a túlélt időkre, hogy legyen egy bizonyíték, milyen gondokkal kellett küzdeniük.

Közben kiderült, hogy a feladó 1946-ban valóban ott dolgozott a postán, de sajnos fiatalon (35 éves korában) elhunyt.

Álljon itt emlékül Zóka Gyula postatiszt arcképe.

Kérdés, hogy szabad egy ilyen levelet egy postatörténeti munkába bevenni? Vagy elhúzzuk az orrunkat, hogy csak filatéliai csinálmány?

34. ábra. A zalaegerszegi értéklevél 52.400.000 AP-s frankaturával

Nos, Kedves Olvasó, én beletettem a levelet a munkám végére. Mert szerintem ez az igazi „postal history“ , amikor postások állítanak emléket egy korszaknak. Szerintem ez egy csodálatos, egyedülálló és értékes darab, megérdemli, hogy tiszteljük és emlékben tartsuk.

Nagyon boldog lennék, ha Ön is úgy gondolkodna mint én, és értékelné e nehéz terület feldolgozását az ehhez elengedhetetlenül szükséges kompromisszumokat együtt. Ajánlom munkám a tervezett 2021-es szimpózium résztvevőinek. Hálás köszönetem *Bob Morgan* amerikai magyar gyűjtőtárs türelmes segítségéért, mely nélkül ez az írás nem jöhetett volna létre.

SZAKIRODALOM:

Leányfalusi-Nagy: A pengő pénzrendszer 1926-1946. Kecskemét, 1986.

2020. év végén a MABÉOSZ aláírta a szerződést a Bélyeg Világszövetséggel (FIP) és annak megbízott képviselőjével, Yigal Nathaniellel egy budapesti FIP bélyegkiállítás megrendezésére. Az eredetileg tervbevett helyszín, a Bálna tetőszerkezetének 2022-es javítási munkái miatt megváltozott, és várhatóan a Millenáris egyik kiállítási csarnoka lesz.

A szervezési munkák folyamatban vannak, január első hetében valamennyi FIP tagország szövetségét felkértük a részvételre, jelöljenek ki komisszereket és kezdjék gyűjteni a kiállítói jelentkezéseket.

A kiállítók jelentkezési határideje:
2021. június 30.

HUNfilex 2022 BUDAPEST

honlap: hunfilex2022.com

In memoriam dr. Somogyi Tamás /1925-2020/

Dr. Somogyi Tamás 1990-94 között országgyűlési képviselő 1991-94 között a MABÉOSZ alelnöke, 1992-től tíz éven át a Bélyegvilág felelős szerkesztője, majd elhunytáig a lap tiszteletbeli főszerkesztője volt. a MABÉOSZ és a Mafitt tiszteleti tagja. Megnyerően kedves és szerény személyiségének valamint áldozatos filatéliai munkásságának emlékét kegyelettel őrizzük. Saját maga írt filatéliai életrajza honlapunk Magyar Filatéliai Panteonjában, a Mafitt öröklistában található nevére klikkelve olvasható.

www.mafitt.hu/pantheon

A lap a Mafitt tagjainak ingyenes, a remittendát 1.800 forintos önköltségi áron a MABÉOSZ székház cserenapjain értékesítjük.

Az 1971-ben indított lap félévente jelenik meg, az 1991-ben kezdődött, húsz év szünet után
2011-től a Mafitt tagdíjfizető tagjai számára szükséges mennyiségben magyar,
és párhuzamosan angol nyelven is (utóbbi 50 alatti példányban.)

Újságunk teljes tartalma és digitális lemezmelléklete a Mafitt honlapjáról letölthető:

www.mafitt.hu

2014

2015

XXXI. évfolyam

ISSN 0324–4806

Magyar Filatéliai Tudományos Társaság

H-1074 Budapest, Harsfa u. 47.Bélyegmúzeum, Mafitt e-mail: info@mafitt.hu

A Philatelica nyomdai kivitelezéséhez a Gervay Mihály Magyar Postatörténeti Alapítvány nyújt támogatást.